

JOHN PHILIP NEWELL

Hellig jord helligt liv

Keltisk visdom til krop og sjæl

Oversat af
Anette Broberg Knudsen

Boedal

Copyright © 2021 John Philip Newell

Originally published in English under the title

SACRED EARTH, SACRED SOUL

by HarperCollins, 195 Broadway, New York, NY 10007

All rights reserved.

© i Danmark: Boedal 2023

1. udgave, 1. oplag

ISBN: 978-87-93062-47-4

Oversættelse: Anette Broberg Knudsen

Omslag: David Lund Nielsen

Tryk: Tarm Bogtryk

Forlaget Boedal

Tscherningsgade 7

3300 Frederiksværk

post@boedal.dk

www.boedal.dk

Indhold

Forord af Elizabeth Knox-Seith	7
Introduktion	13
1. Den hellige sjæl: Pelagius	35
2. Det hellige feminine: Sankt Brigid af Kildare	55
3. Den hellige strøm: John Scotus Eriugena	79
4. Den hellige sang: <i>Carmina Gadelica</i>	103
5. Den hellige vision: Alexander John Scott	125
6. Den hellige jord: John Muir	149
7. Den hellige materie: Pierre Teilhard de Chardin	171
8. Den hellige medfølelse: George MacLeod	191
9. Den hellige rejse: Kenneth White	215
Efterskrift	241
Appendiks:	
En ni-dages cyklus med meditativ opmærksomhed	247
Noter	257

Forord

Du sidder med en perle af en bog i hånden. Ligesom med rigtige perler, gemt i muslingskaller, skal skønheden åbenbares lidt efter lidt. Hvert kapitel er som en prisme ind i en større helhed. Derfor kalder bogen på at blive læst langsomt og fordøjet meditativt.

Alle bogens kapitler er formet som portrætter af store personligheder, der på hver deres måde har båret den keltiske vision frem i livet, mere eller mindre bevidst. Vi begynder helt tilbage i oldkirken, med fortællingerne om Pelagius og den hellige Bridgid af Kildare og bevæger os gradvist mere og mere op i nutiden, for at slutte med den i Danmark ret så ukendte forsker og poet, Kenneth White. Hvert portræt fungerer som et vidnesbyrd om den anderledes bevidsthed, der ligger i den keltiske spiritualitet, og som kan være en afgørende inspiration, hvis verden for alvor skal forvandles til et bedre sted at leve for fremtidige generationer.

Det har ikke været nogen nem opgave at oversætte bogen, fordi sproget i keltisk tradition bærer en dyb poesi,

ofte med udtryk, som vi ikke har på dansk. Men fordyber man sig i den keltiske verdensopfattelse, så aner man det paradigme, som ligger bag. Her er det altings *inter-relatedness*, altså altings ubrydelige sammenhæng, som er afgørende. Hele livet er som et vævestykke, og alle tråde er indbyrdes forbundne, lige vigtige – og lige værdige. Og lige præcis deri består helligheden.

Bogens fokus er at formidle den dybe sammenhæng, der er mellem vores måde at tage vare på vores sjælelige liv og vores måde at forholde os til jordkloden og den ydre verden. Det indre og det ydre kan i keltisk tradition ikke skilles ad. Tværtimod er sjæl, krop og klode dybt *intertwined*, og der er gensidig forbundethed mellem alt ... det, som på engelsk hedder *interrelationship*.

En grundlæggende pointe er, at mennesket ikke kan adskilles fra naturen, men at vi tværtimod selv er natur og dybt afhængige af, at naturen omkring os og i os er i harmoni. I den vestlige verden har vi levet efter et andet, mere forbrugerorienteret paradigme, idet vi gennem århundreder har vænnet os til, at naturen er noget, man kan udbytte, at den er en "ressource", der kan bruges og omdannes til produkter, altså en form for objekt, der primært har nytteværdi.

Man kan sige, at interessen for keltisk spiritualitet dukker frem til overfladen samtidig med, at vi i den vestlige verden er ved at indse, at dette forbrugerorienterede forhold til naturen ikke længere er holdbart.

Allerede i 1970'erne begyndte der at blive råbt vagt i gevær overfor den kurs, vi var på vej imod, med et uhæmmet vækstparadigme, der umuligt ville kunne fortsætte i den hast, det allerede var i gang med. Kendt fra dengang er blandt andet Rom-rapporten *Grænser for vækst*, den nor-

ske bog *Fremtiden i vore hænder* og Ole Jensens nu klassiske *I vækstens vold*.*

Men desværre talte de første klimaprofeter for temmelig døve øren. Væksten fortsatte, uden den store refleksion. Det er først nu, mere end 40-50 år efter, at en bredere del af befolkningen og ikke mindst en langt større del af vores politikere er ved at vågne op til forståelsen af, at noget nyt må ske, hvis ikke jordkloden skal bevæge sig ud over sin naturlige balance.

I de seneste årtier er det blevet stadig mere tydeligt, at der må gøres noget, samtidig med at det næsten er ved at være for sent. Men alligevel nytter det ikke noget at stikke hovedet i busken og fortsætte væksten. Der er derfor behov for en ny måde at se verden og naturen på, og en ny måde at se på os selv, i relation til naturen.

Bogen har som fokus at udforske, hvad det er for et nyt syn, der er ved at bryde frem – et syn, som egentlig ikke er nyt, men tværtimod ældgammelt. Et syn, der ligesom en gammel skat skal graves frem af jorden, renses og pudses, så man kan se betydningen på ny.

John Philip Newell fortæller i bogen, hvordan en af hans egne, store inspiratorer råbte ham an og spurgte: "Unge mand, hvad vil du gøre ved verden"? Philip var dengang ganske ung og var begyndt at komme på Iona, sammen med sin kone, og her mødte de grundlæggeren af Iona

* Donella H. Meadows m.fl.: *Grænser for vækst – En rapport til Romklubbens projekt vedrørende menneskehedens truede situation*, dansk udgave: Gyldendal 1972.

Erik Dammann: *Fremtiden i vore hænder – Hvad kan vi gøre for at styre udviklingen mod en bedre verden*, dansk udgave: Borgen 1978.

Ole Jensen: *I vækstens vold – Økologi og religion*, Fremad 1976.

Community, George MacLeod, der dengang var nået til skelsår, over 90 år gammel. Selv i sin høje alder var han imponerende, både i sin statur og sin autoritet. I kapitlet om George MacLeod fortæller Newell levende om den store skikkelse, som har fået afgørende betydning for den genopdagelse af den keltiske tradition, der er sket i nyere tid.

Iona – en lille ø på den skotske vestkyst – er kendt som øen ”med det tynde slør”, og her har der gennem årene udfoldet sig en enorm kreativitet, både fællesskabsmæssigt, liturgisk og socialt, båret af de mange aktive i Iona Community, hvoraf John Philip Newell er en af dem. Han har som forfatter til mange bøger, og ikke mindst som foredragsholder, bidraget til at udbrede betydningen af den keltiske tradition. Der er ingen tvivl om, at hans møde med den gamle MacLeod var med til at sætte et nyt spor i hans tilværelse – en inspiration, som han siden har fulgt trofast, og som i sig bærer stor radikalitet.

I min egen bog, *Den bevægelige Spiritualitet – pilgrimsvandring som opdagelsesrejse* (Eksistensen 2019) gennemgår jeg betydningen af den keltiske spiritualitet, ikke mindst med udgangspunkt i Iona Community, som George MacLeod var med til at grundlægge. En af mine pointer i bogen er, at både den keltiske spiritualitet og pilgrimsbevægelsen som helhed er en del af en ny bølge, som udtrykker et andet paradigme, der er ved at tage form.

I bogen belyser jeg bevægelsen ud fra to komplementære poler, nemlig ”det kommunikative” og det ”beherkselsesorienterede”. Sidstnævnte pol udgør den herskende verdensforståelse, som i høj grad ser naturen som et objekt, og som er meget præstationsrettet, altid med opnåelsen af et mål for øje. Modsætningen hertil er et mere kommunikativt verdenssyn, hvori verden opfattes som et sammen-

hængende hele, og hvor det ikke kun er det produktive, der er i fokus. Det er et verdenssyn, hvor der tages højde for den menneskelige sjæl og for naturens værdi i sig selv, og hvor der ikke er adskillelse mellem det indre liv og det ydre. Et mere cirkulært syn, der står som komplementært til det lineære, målrettede verdenssyn, som har præget vores samfund.

Man kan sige, at Newells bog er en rejse ind i det kommunikative univers, ud fra de forskellige prizmer i hvert kapitel. Han redegør for det nye paradigme, der er ved at bryde frem – på baggrund af sine skildringer af visionære forbilleder op gennem historien. Egentlig har det eksisteret hele tiden, som en understrøm i vores kultur. Men fortællingerne i bogen peger på, at de, der har båret dette paradigme, ofte har mødt stærk modstand og derfor er blevet forhindret i at udfolde deres vision. De har været oppe mod den herskende verdensforståelse, helt tilbage fra Romerriget, der byggede på tanken om en imperial magt. Derfor er opgøret så stort: Handler livet om at underlægge sig naturen, og dermed andre mennesker og kulturer – eller handler det om at skabe ligeværdighed mellem den mangfoldighed af livsudtryk, som findes på kloden?

Efter hvert kapitel findes små korte øvelser, som hjælper læseren til at reflektere opmærksomt over, hvad fortællingen i den pågældende del af bogen har sagt én, og hvilke bevægelser den sætter i gang i det indre. Hvert afsnit sluttes med en bøn, der styrker opmærksomheden – og til sidst i bogen gentages disse praksis-øvelser, så man kan finde dem samlet.

John Philip Newells bog kan være til stor inspiration i en tid, hvor vi kæmper med klimaangst og næsten uoverstigelige udfordringer – og ikke ved, hvad vi skal gøre for

at skabe en bedre verden. Opgaven kan synes så stor og umulig, at vi mister håbet – men som George MacLeod forsøgte at inspirere den unge Newell til, gælder det om at finde det, vi lige præcis kan gøre her og nu. Det behøver ikke være stort, for sætter man sig for høje mål, løber man uden tvivl ind i magtesløshed. Tværtimod gælder det om, som Piet Hein ville have sagt det, at "se det store i det små".

At tage vare på sjælen er en måde at skabe en bedre verden – og ser man universet som et stort, sammenhængende hele, så betyder selv det mindste også noget. Lydhørheden overfor både det indre og det ydre er en vigtig del af at forholde sig til verden på en ny og nænsom måde. Ikke bare vores ydre verden, men også vores indre verden må have omsorg og opmærksomhed. Kun på den måde kan både livet og kloden blive forvandlet.

*Elizabeth Knox-Seith
pilgrims- og sognepræst
Roskilde Stift*

Introduktion

Der er ting, vi ved i det inderste af vores væsen, selv om der ikke nødvendigvis er nogen, der har lært os dem, og en del af denne dybtliggende viden kan godt stå i modsætning til det, vores samfund eller religion har forsøgt at lære os. Denne bog handler om at vågne op og genopdage det, vi ved dybt i vores væsen, nemlig at Jorden er hellig og ukrænkelig, og at denne hellighed ligger inderst i hjertet af hvert eneste menneske og hver eneste livsform. Vågner vi op og genopdager denne dybtliggende viden, vil det forvandle os – både i den måde, vi vælger at leve på, og den måde, vi forholder os til hinanden og agerer på.

Den tanke, at det dybeste i os er i samklang med det, der er sandt, er ikke ny. Lige fra filosofen Platon fra det antikke Grækenland til C. G. Jung, der i 1900-tallet grundlagde dybdepsykologien, har mange argumenteret for, at hvis vi skal kunne afgøre, hvad der er sandt, så må der være noget i os, der allerede ved det. Og hvad vigtigere er: Vi har alle erfaret den overensstemmelse i os selv og været vidne til den hos andre.

Hvorfor var der så mange rundt om i hele verden, der var bekymrede under de omfattende skovbrande i Australien i 2019, hvor millioner af dyr døde i flammehavet? Hvorfor har #MeToo-bevægelsen bredt sig så hurtigt i de senere år, hvor tusindvis af kvinder er stået frem og har taget til genmæle mod seksuelle krænkelser? Hvorfor spredte Black Lives Matter-protesterne sig til den internationale scene i løbet af få dage efter mordet på George Floyd i Minneapolis? I hvert af disse tilfælde vidste vi inderst inde, at det var noget helligt, der stod på spil. Og vi vågnede op.

Problemet er, at vi bliver ved med at falde i søvn igen, eller vi lever på måder, hvor vi negligerer denne dybtliggende viden. Den krise, vi i dag står midt i på det økologiske, politiske og samfundsmæssige område, udspringer af, at vi behandler Jorden og hinanden som noget, der er mindre end helligt. Alle disse emner hænger sammen: Den måde, vi har mishandlet Jorden på, den måde, vi har vanæret det feminine på, og den måde, vi har nedgjort den "anden" på – hvad enten det handler om den "anden" nationalitet, etnicitet, religion eller seksuelle orientering. Vi er ikke længere afstemt med den dybeste sandhed i vores indre. Hvordan skal vi finde tilbage til det hellige i hjertet af alt liv – det hellige, der også ligger i hjertet af vores eget væsen?

Den keltiske åndelige tradition har længe lagt vægt på at være opmærksom på den hellige essens i alle ting. Denne tradition er faktisk en del af vores vestlige kristne arv, selv om den i det store og hele er glemt og på visse tidspunkter har været undertrykt. Det er denne glemte visdomsstrøm, jeg på disse sider vil trække på for at hjælpe os til at huske. Det er en måde at se på, en sti af opmærksomhed, der snor sig ned gennem århundrederne, hvor den

konstant udfolder sig og udvikler sig, og hvor den igen og igen træder frem for at tjene bevidstheden om det hellige i hjertet af alt liv.

Det unikke ved den keltiske tradition sammenlignet med de fleste andre vestlige traditioner er, at man ikke kan koge den ned til et sæt dogmer eller trosartikler; i stedet er det helt grundlæggende en overbevisning om, at vi i bund og grund skal blive ved med at lytte til det, som vores sjæl allerede ved, både i konkrete forhold i vores eget liv og i mere universelle spørgsmål. Den opmærksomhed har vi brug for at have i dag, mere end nogensinde.

Den måde at se og høre på har sin helt egen historie. Selv om den kan spores tilbage til den keltiske verden, betyder det ikke, at den er begrænset til keltisk etnicitet eller kultur. Andre steder og til andre tider har den heddet noget andet. Den er altså ikke kun for dem, der går i kilt og spiller på sækkepibe, eller dem, der kan påberåbe sig en irsk bedstemor. Den er heller ikke knyttet til en bestemt religion. Selv om den visdomsstrøm, jeg trækker på her, i det store og hele stammer fra keltiske *kristne* lærere, har den også en genklang af den dybe åndelige visdom fra andre store religiøse traditioner.

Den måde at opfatte verden på, som jeg taler om, kan alle få adgang til uanset etnisk eller religiøs baggrund, for det er en måde at se på, der bygger på det, som sjælen inderst inde allerede ved, nemlig at både Jorden og alle mennesker er hellige og ukrænkelige. Og den måde at se på kan vi i dag bruge, når vi skal forholde os til menneskeheden og Jordens mest brændende spørgsmål.

I den keltiske tradition sagde man, at vi lider af sjæle-glemsomhed. Vi har glemt, hvem vi er, og er faldet ud af den ægte relation med Jorden og med hinanden. Vejen til

at få det bedre handler derfor ikke om at blive noget andet end os selv eller om at opnå en åndelig indsigt, som grundlæggende er fremmed for os. Det handler om at vågne op til en indsigt, der ligger dybt i vores væsens struktur, og det handler om at leve i tæt forbindelse med den visdom.

For mange år siden, kort efter jeg havde skrevet en af mine allerførste bøger, *Listening for the Heartbeat of God*, holdt jeg et foredrag om bogens hovedtanker i en lille kirke i Virginia. Jeg understregede, at hvert eneste nyfødt barn er helligt, og at det guddommelige Lys ligger dybt i hvert eneste menneske. Den tro satte jeg op som modstykke til en lære, der har domineret så mange strømninger i den vestlige kristne tænkning, dogmet om arvesynden, hvor det hedder, at det allerdybeste i os eller det mest grundlæggende i vores natur ikke kommer fra Gud, men er i modsætning til Gud.

Da jeg var færdig med mit foredrag, kom en kvinde midt i 80'erne op ad midtergangen med et eksemplar af min bog i hånden. Hun gik så målrettet, at den uartige dreng i mig var bange for, at hun ville slå mig i hovedet med den. Men der tog jeg fejl. I stedet sagde hun: "Jeg vil gerne vise dig, hvad jeg skrev i bogen, da jeg var færdig med at læse den." Hun slog op på titelbladet, og jeg kunne se, at hun havde skrevet: "Jeg vidste det! Jeg vidste det! Jeg vidste det!"

Bagefter har jeg tænkt på, at jeg skulle have bedt hende om at få det eksemplar af bogen. Her gav hun så præcist udtryk for, hvordan vi oplever det, når vi hører en sandhed, som længe har været ignoreret. Måske har vi aldrig hørt om den før. Men når vi så hører den, reagerer vi med et: "Ah, jeg ved, det her er sandt, og der er noget i mig, der altid har vidst det."

Utallige gange har jeg hørt lignende udbrud fra mennesker i forbindelse med deres børns fødsel eller deres tidligste erfaringer med naturen. Deres ord vidner om vores naturlige instinkt for, at der er noget helligt på spil, når et nyt liv kommer til verden, og i det hele taget ved selve Jorden. De taler om noget, som vi alle til en vis grad godt ved. Deres ord har også mere og mere fået mig til at indse, at min rolle som åndelig vejleder ganske enkelt handler om at sætte ord på det, som sjælen allerede ved – den samme rolle, vi alle kan spille ved at hjælpe hinanden med at få øjnene op for den åndelige dimension.

Den indsigt kan være blevet begravet under lag på lag af kulturel og religiøs tilpasning, og der kan så være behov for, at den bliver genopvækket. Men den visdom, vi prøver at give udtryk for, er ikke kun vores egen; den er også vores tilhøreres. Vores rolle er at sætte den fri i hinanden, at bringe den tilbage til overfladen af vores bevidsthed. Når vi frigør en større opmærksomhed i hinanden på, at Jorden og alt, der er født, er helligt, bliver vi selv forandret af den opmærksomhed, så vi ønsker at ændre den måde, Jorden og alle dens livsformer bliver behandlet på.

Ordet *hellig* er nok den bedste måde at beskrive den keltiske måde at se på, for det er et ord, der ikke er bundet specifikt til religion. Inden for rammerne af religiøs praksis taler vi for eksempel om hellige skrifter eller musik til hellig brug, men udenfor disse rammer kan vi tale om det hellige univers eller hellige øjeblikke. Ordet peger på en ærbødighed over for livets guddommelige kerne og relationernes sande natur. Når vi taler om, at noget er *helligt*, viser vi det den ultimative respekt. Vi ærer det. Vi påkalder også noget af den kraft og autoritet, der ligger i ordet, når vi bruger det beslægtede begreb *vanhellige* for at beskrive

den uret, der bliver begået mod Jorden, mod dyrene og mod andre mennesker. Det engelske ord for vanhelligelse, *sacrilege*, har grundbetydningen "at forsøge at rane det hellige til sig", at bruge det til sine egne formål i stedet for at vise det ærbødighed.

I den keltiske visdom er det hellige lige så meget til stede på Jorden som i Himlen, det er lige så immanent, som det er transcendent, lige så menneskeligt som guddommeligt, lige så fysisk som åndeligt. Man kan indånde det hellige, smage det, røre det, høre det og se det, både i jorden og i et andet levende væsen og i religionen. Det er selve essensen i alt liv.

Vi taler om *keltisk* visdom eller en *keltisk* måde at se på, men hvem var kelterne? Historisk ser vi dem først omtalt omkring 500 f.Kr. Grækerne kaldte dem *keltoi* eller "keltere". På omtrent samme tid omtalte romerne dem som *galli* eller "gælere". I dag tænker vi primært på Irland, Skotland, Wales og Cornwall som keltiske områder, men i 500 f.Kr. var dette blot yderområdet af den keltiske verden. Kelterne var udbredt i hele Mellemeuropa fra det, der i dag er Tyrkiet i øst, til Atlanterhavskysten i vore dages Spanien.

Det var ikke et samlet rige. I stedet dannede kelterne en løs sammenslutning af stammer med fælles kultur og fælles sprog. De bosatte sig i Galatien (nutidens Tyrkiet), Galicien (nutidens Spanien) og Gallien (nutidens Frankrig). Alle disse stednavne betyder simpelthen "gælernes land" eller "kelternes land". Det var primært et folk af agerbrugere, og deres arkitektur var inspireret af naturen med runde og krumme former i stedet for kvadratiske og rektangu-

lære. De havde et avanceret net af handelsruter og højt udviklede kunstneriske udtryksformer, der ofte afspejlede naturen og dens mønstre.

Romerske historikere er forvirrede, når de omtaler kelterne, der dyrker deres religion uden templer. Det skyldes, at kelterne betragtede skovene og bjergene som deres templer. Romerne var endnu mere forvirrede, når de beskrev, hvordan kelterne opfattede det feminine som helligt. I Rom, som var et udpræget patriarkalsk samfund, var en sådan tanke ubegribelig. Men kelterne, der lyttede efter sandhed dybt i menneskesjælen og i Jorden, lovpriste livet, der udspringer af foreningen af det maskuline og det feminine, og dermed ærede de naturligt og intuitivt både det feminine og det maskuline.

På den måde får vi nogle glimt, der fører os helt tilbage til et forhistorisk folk, der opfattede Jorden og menneskets mysterium som helligt. Vi har adgang til visse aspekter af den keltiske visdom i førkristen form, men her bygger vi primært på den visdom, der er strømmet ud til os gennem historien fra *kristne* lærere i den keltiske verden. Men gentagne gange udgjorde de keltiske lærere en udfordring for eller ligefrem en trussel mod den opfattelse af det hellige, som den mest fremtrædende tradition inden for den vestlige kristendom stod for, nemlig at det hellige var afsondret fra det almene i stedet for at være en del af det.

Grundlaget for den konflikt blev lagt i 300-tallet, da middelhavsområdets kristendom blev statsreligion. Staten brød sig ikke om at høre, at enhver fødsel og al jord er hellig, fordi der i den opfattelse lå den holdning, at mennesket bør ære alle levende væsener og Jordens ressourcer frem for at udbytte dem. Religionen måtte derfor bøje sig for Romerrigets magt, og så var banen kridtet op for en konflikt

med den keltiske verdens spiritualitet. Som vi skal se, er det en konflikt, der er fortsat i forskellige former i mere end 1600 år. De keltiske lærere, der bliver omtalt i bogen her, hjælper os til at huske, at *alt* liv er helligt, ikke kun *vores* families, *vores* etnicitets eller *vores* lands liv. Og at *alle* arter er hellige, ikke kun *mennesket*.

Hensigten med bogen er imidlertid ikke kun at se tilbage, og den forsøger ikke at foregøgle, at man overhovedet *kan* gå tilbage til en gylden keltisk tid. Den handler om at få adgang til et ældgammelt verdenssyn på en ny måde.

Den evige visdom fra den keltiske verden strømmer med andre ord ud til os gennem fortidens lærere, men den lægger også op til, at vi selv fremover bliver en del af dens udvikling og udbredelse. Det er en måde at se på, der handler mere om at være opmærksom på det dybeste i menneskets sjæl end om et sæt ydre dogmer, og derfor er det en tradition, der kan udvikle sig og vokse sammen med os undervejs.

I dag har vi brug for et paradigmeskift, religiøst, kulturelt og økologisk, hvis den verden, vi kender, ikke skal falde fra hinanden. Den keltiske tradition kan hjælpe os til at vågne og finde det hellige på måder, der kan inspirere og støtte vores rejse ind i fremtiden.

Første gang det gik op for mig, at man i dag kan få adgang til denne tabte tradition som en del af et paradigmeskift, var på øen Iona, der hører til de Indre Hebrider ud for Skotlands vestkyst. Da jeg var midt i 30'erne, havde jeg taget en doktorgrad ved det teologiske fakultet ved Edinburgh Universitet og var blevet ordineret som præst

i den reformerte Church of Scotland. Min kone og jeg var udnævnt til at være en del af ledelsen af det økumeniske klosterfællesskab på Iona, som er et internationalt pilgrims-mål og regnes for den skotske kristendoms vugge tilbage i 500-tallet. I 563 kom Sankt Columba og en gruppe andre munke fra Irland til den lille ø, der ligger som Storbritanniens yderste forpost mod Atlanterhavet.

Jeg havde ansvar for at stå for fællesskabets morgen- og aftenbøn og begyndte at bruge en samling af bønner og digte, der var blevet overleveret mundtligt gennem århundreder, inden de i 1800-tallet var blevet skrevet ned. Denne sjælens poesi var blevet reciteret, messet eller sunget af mennesker i hverdagslivets helt almindelige sammenhænge, ved solopgang og solnedgang, ved et barns fødsel eller et familiemedlems død, ved tilbagevendende begivenheder i årstidernes uendelige cyklus. Her fandt jeg bønner, der berørte mig dybt i sjælen. De vævede det fysiske og det åndelige, himmel og jord, det guddommelige og det menneskelige sammen på en måde, der gav min sjæl lov til at ånde dybt og frit. Og de åbnede et vindue i mig ud til Jordens hellighed.

Det gik op for mig, at der her var en rigdom, der talte lige ind i vores egen tid, og som kunne støtte vores begyndende bevidsthed om Jorden og på den måde være med til at integrere det åndelige med det jordiske på ny. Derfor skrev jeg min første bog, *Celtic Prayers from Iona*, i håb om, at jeg kunne være med til at skabe et "ordforråd for sjælen" for os, der forsøger at integrere vores åndelige praksis med vores kærlighed til Jorden.

Efter tiden på Iona arbejdede jeg midt i 1990'erne ved St Giles' Cathedral i Edinburgh, og her gik det efterhånden op for mig, at disse smukke bønner fra Skotlands vestligste

øer ikke var nogen undtagelse i den keltiske verden. De var ikke bare dukket op ud af det blå. De var snarere en måde at se på, som man kunne spore helt tilbage til de tidligste århundreder og op til i dag. Måske burde det have stået lysende klart for mig tidligere, men det var først nu, det gik op for mig, at den skotske 1800-tals teolog, jeg havde skrevet min doktorafhandling om, Alexander John Scott, faktisk var en del af en keltisk strøm, en verdensopfattelse, der havde fandtes længe før ham og ville fortsætte med at dukke op igen og igen længe efter ham.

Det var den opdagelse, der fik mig til at skrive bogen *Listening for the Heartbeat of God* (1997). Det var en introduktion til den keltiske tradition tegnet med brede penselstrøg, der for mange mennesker blev første gang, de oplevede en kristen opfattelse af verden, der så det hellige i alting. I den bog udfoldede jeg et af de mest elskede billeder i den keltiske tradition, nemlig fortællingen om disciplen Johannes, der lænede sig ind mod Jesus under den sidste nadver og dér hørte Guds hjerteslag. Han var blevet et billede på en praksis, der lytter efter det helliges hjerteslag dybt i os selv, i hinanden og i Jordan selv. Det billede banede sig vej helt ind i hjertet af min undervisning og mine tekster i håb om, at det i højere grad ville gøre os alle dybt opmærksomme på det hellige i hvert øjeblik og hvert tilfældigt møde. Det var som en nøgle til at lukke op for vores bevidsthed om det, som sjælen allerede ved: At Jordan er hellig, at alle mennesker er hellige.

Samtidig stod det mere og mere klart for mig, at konsekvenserne af ikke at huske på Jordens og menneskesjælens hellighed er katastrofale, både individuelt og kollektivt. Det er det, vi lever midt i i dag: en planet, der kæmper for at få luft; religiøs fundamentalisme, der kaster benzin på

hadets og voldens bål; flygtningefamilier rundt om i verden, der bliver nægtet et tilflugtssted. Alt dette og meget mere er vidnesbyrd om, at vores indbyrdes relationer på tragisk vis er brudt sammen, og at vi ikke er opmærksomme på det hellige i hinanden.

For mange år siden holdt jeg en forelæsning i Ottawa om nogle af disse emner. Jeg indledte min tale med at citere nogle ord fra prologen til Johannesevangeliet: "Lyset, det sande lys, som oplyser ethvert menneske, var ved at komme til verden" (Joh 1,9), og jeg forklarede, hvordan den keltiske tradition kan inspirere os til at se efter dette lys i hinanden og i alt, der lever. Den aften var en ung Mohawk-leder inviteret med for at sige noget om parallelterne mellem keltisk og det oprindelige amerikanske folks visdom. Mohawk-lederen stod med tårer i øjnene, mens han talte. Han sagde: "Mens jeg har siddet og lyttet til alt det her, har jeg tænkt på, hvor vi ville være i aften, jeg har tænkt på, hvor mit folk ville være i aften, og jeg har tænkt på, hvor vi ville være i den vestlige verden i aften – hvis missionen, der kom til os fra de europæiske lande for flere århundreder siden, havde forventet at finde lys i os."

Nogle gange er der ord, der skærer igennem og åbner op ved den kraft og sandhed, der er i dem. Disse ord, som Mohawk-lederen så ydmygt udtalte, stak mig i hjertet med en sandhed, jeg aldrig siden har glemt. Vi kan ikke gøre de uretfærdigheder om, der blev begået mod de oprindelige amerikanske folkeslag under koloniseringen af det, der i dag er USA og Canada. De oprindelige folks liv blev opfattet som værdiløse og kun set som en forhindring for at erobre land og ressourcer. Vi kan ikke gøre den uretfærdighed, smerte og lidelse god igen, der blev et resultat af den tids afskyelige grådighed og arrogance.

Men i stedet kan vi blive del af en ny begyndelse. Vi kan åbne os for en radikal ydmyghed, som i virkeligheden er en stor styrke, og vi kan se forventningsfuldt efter det hellige dybt i den "andens" indre – det andet menneske, den anden religion, den anden etniske gruppe eller seksuelle orientering. Og vi kan respektfuldt bestræbe os på at være tjenere for denne hellighed i de andre, ære den, støtte den og skabe en ægte relation til den. Vi kan give den lov til at genopvække den hellighed, der også er i hjertet af vores eget væsen.

Det har været den slags møder og reaktioner, der i årenes løb har bekræftet mig i, hvor vigtigt det er for os at udveksle forskellige måder at se verden på fra vores respektive åndelige traditioner, så vi kan blive bedre til at vågne op og se det hellige i alting. Jeg beder for, at det må være den længsel, der bliver vakt i dig ved at læse bogen her.

Det er på tide, at vi husker. Sammen.

Formålet med bogen er som sagt ikke at få os til at drømme os tilbage til en længst svunden keltisk guldalder. Mit mål er derimod at udruste læserne med den lære og de praksisser, som tidligere tiders keltiske ledere stod for, så vi i dag bliver i stand til at lytte efter det hellige og vise det ærbødighed i os selv og omkring os. Gennem ni historiske personer inviterer jeg dig i bogens ni kapitler til at komme i kontakt med den keltiske verdens visdom og dens betydning i dag. For at vise, at den keltiske tradition hele tiden udvikler sig og skyder nye skud, har jeg valgt lærere fra forskellige epoker i historien, så der både er repræsentanter

fra de tidligste keltiske kristne samfund og personer, der taler ind i vores tid i dag.

Tanken om, at Jorden og menneskets sjæl er hellig, er det overordnede tema for bogen, men i hvert kapitel dykker jeg ned i mere specifikke udtryk for det fælles tema, som for eksempel det hellige feminine, den hellige jord og den hellige vision. Nogle gange bliver det udtrykt i teologiske og filosofiske termer; andre gange bliver det gengivet i myter og legender, poesi, fantasi eller naturvidenskab og økologi. Men uanset hvilken form det har, peger jeg på en *opmærksomhedens vej*, der kan hjælpe os til at vågne yderligere op til at se det hellige i alle ting.

Jeg bruger de farver, der er på den keltiske palet, når jeg maler det store billede. Hvert aspekt bliver udtrykt i fortællingen om en historisk person i den keltiske visdomstradition, der strækker sig gennem næsten to tusind år. Jeg bruger hver enkelt af disse lærere som et forbillede for vores tid til at hjælpe os med at vågne op og genopdage hinandens og Jordens sande hjerte. I slutningen af hvert kapitel foreslår jeg en simpel meditativ opmærksomhedsøvelse, så du som læser kan reflektere dybere over kapitlets tema og udforske, hvad det vækker til live i din tilværelse. Disse afsluttende øvelser er også samlet i et appendiks bag i bogen, der således udgør en ni dages cyklus af meditativ opmærksomhed, som man kan bruge dagligt for at fordybe sig yderligere i den visdom, som disse ikoniske skikkelser står for – også i dag.

Kapitel 1, *Den hellige sjæl*, er om den første person fra den britiske keltiske verden, som vi har historiske optegnelser om, en munk ved navn Pelagius. Omkring 400 e.Kr. rejste han fra sit fædreland Wales til Rom, hvor kristendommen var blevet Romerrikets officielle religion og der-

med, i hvert fald delvist, var blevet statens tjener. Pelagius udfordrede den teologi, der lå til grund for denne alliance mellem magt og religion. Det dybeste i hvert eneste menneske er helligt, hævdede han; i vores indre bærer vi det guddommeliges værdighed. Det var en trussel mod selve Romerrigets fundament, der ikke var bygget på agtelse for mennesket og Jordens ressourcer, men på undertrykkelse. Til sidst fordømte både kirken og staten Pelagius, men det var ikke nok til at lukke munden på ham. Hans vision levede videre, og i dag vokser den frem iblandt os og inspirerer os til at se efter det hellige i hvert enkelt menneske og nægte at behandle andre som et middel til at opnå noget andet.

Kapitel 2, *Det hellige feminine*, handler om Brigid af Kildare og de myter, der knytter sig til denne vise irske kvinde fra 400-tallet. I de keltiske legender er hun en grænsefigur, der optræder ved overgange. Hun kender for eksempel fødsels og dødens porte. Hun møder os i overgangen mellem det guddommelige og det menneskelige, menneskeheden og Jorden, det før-kristne og det kristne. Alle disse steder viser hun, hvordan man kan rumme tilsyneladende modsætninger. Det er en del af hendes feminine styrke. Hun er tro mod den tætte forbindelse, der er mellem alle ting, hvilket også omfatter vores ansvar for de allermest sårbare, dem, der søger beskyttelse og ly. Brigid stråler i den keltiske forestillingsverden og minder os om at være tro mod hinanden og Jorden og aldrig lade ét udtryk for det hellige undertrykke et andet – her tænker jeg ikke mindst på den måde, som det maskuline har undertrykt det feminine på i det meste af den vestlige verdens historie.

I kapitel 3, *Den hellige strøm*, hører vi om den irske lærer John Scotus Eriugena fra 800-tallet og ideen om *scotus*

vagans, den vandrende irske munk. Mange af disse vandrende munke rejste på den tid til det europæiske fastland for at studere og undervise. De var lærde mænd, ikke præster, og dermed mindre underlagt kirkens kontrol. I Eriugenas liv og arbejde ser vi, hvordan den keltiske visdom finder en filosofisk form. Det, han formulerer, er ikke så meget det helliges teologi, som det er det helliges kosmologi. Gud er den hellige strøm, der flyder gennem alle ting, Lyset i alt lys, det Liv, der løber i universets årer. I en tid hvor den keltiske verdensopfattelse i kirken blev opfattet som kættersk, gav Eriugena og andre irske tænkere den rum til at ånde i den intellektuelle, lærde verden. I dag står de for os som modeller for en indre autoritet, der kan give os styrke i vores profetiske holdning mod systemer og ydre autoriteter, der sætter Jordens fremtid på spil.

Kapitel 4, *Den hellige sang*, handler om, hvad der skete med denne særlige måde at se verden på blandt almindelige mennesker på steder som de skotske øer og det skotske højland, da landets officielle religion ikke længere accepterede den keltiske visdoms udtryksformer. Den skotske reformation i 1500-tallet, der skilte den skotske kirke fra Romerkirken, gjorde ikke den store forskel i forholdet mellem den kirke, der sad på magten, og den gamle keltiske praksis. Forholdet fik bare et andet udtryk, og reformationens skotske calvinisme blev endnu mere fjendtligt indstillet over for den keltiske lære, end middelalderens Romerkirke havde været, hvilket med tiden førte til forfølgelse.

Som reaktion opstod der en keltisk modstandsbevægelse, især blandt den gælisk-talende befolkning på landet, hvor den gamle mundtlige poesi- og sangtradition stod stærkt og var med til at bevare forståelsen af alle tings hellighed. Når et barn blev født, eller et familiemedlem døde,

når solen stod op om morgenen, eller månen viste sig om aftenen, vogtede og værnede de gamle sange og digte den truede livsopfattelse. Vi skal se på, hvordan *Carmina Gadelica* blev en uvurderlig samling af sange og bønner, der gav udtryk for denne tradition. Ordene herfra kan hjælpe os til at blive endnu mere opmærksomme på, at det åndelige og det fysiske, naturen og nåden, er tæt forbundet.

I kapitel 5, *Den hellige vision*, møder vi en ung skotsk præst fra 1800-tallet, Alexander John Scott, der genopdagede menneskesjælens åndelige dybder. Det mest menneskelige, sagde han, er også det mest guddommelige, og det mest guddommelige er det mest menneskelige. Der er vævet en guddommelig tråd ind i menneskets sjæl og i alt, der lever. Denne gyldne tråd, hævdede han, er det inderste i vores væsen. På grund af denne lære blev Scott enstemmigt afsat fra sit embede, anklaget for kætteri, og han fik forbud mod at prædike noget sted i landet. Men da han på den måde var blevet frigjort fra religionens snærende bånd, begyndte han at grave dybere i fantasiens evne til at genopvække sjælen. Han inspirerede flere forfattere, blandt andet George MacDonald, der skrev romaner og eventyr, og som igen inspirerede C. S. Lewis og J. R. R. Tolkien til deres fantasy-fortællinger. Disse forfattere er i dag rollemødder for vores forestillingsevne, så vi kan være med til at drømme os frem mod en genoprettet fornemmelse for den hellige forbindelse, der er mellem alle ting.

Kapitel 6, *Den hellige jord*, handler om John Muir, den måske største profet i nyere tid, der har talt om økologisk bevidsthed og handling. Han opfattede den vilde natur som hellig og forstod, at den som sådan måtte beskyttes. Hans skrifter var med til vække den moderne verden op til en ny bevidsthed om Jorden og en forståelse af, at det var

nødvendigt at beskytte Jordens vildmarker. Med profetisk pondus fordømte han den udbredte vanhelligelse af naturen i 1800-tallets Amerika, og lige så profetisk prædikede han om Jordens hellighed, der inspirerede hans læsere til igen at komme i kontakt med den grundlæggende kærlighed til naturen, der bevæger sig dybt i vores indre. Hos Muir ser vi, hvordan den keltiske verdensopfattelse møder den vigtigste problemstilling, vi som menneskehed står over for i dag, nemlig at anerkende, at Jorden er hellig, og at vi er nødt til at finde tilbage til en ægte samhørighed med naturen.

Kapitel 7, *Den hellige materie*, drejer sig om den genoplivning af en gammel gælisk vision, som Pierre Teilhard de Chardin var talsmand for i 1900-tallet. Han var en fransk naturvidenskabsmand og præst, der indså, at jo dybere vi trænger ind i universets fysiske verden, jo tættere kommer vi på det guddommelige hjerte. Guds hjerte er i materiens, den fysiske verdens hjerte, sagde han. Det var ikke kun vigtigt for kirken i forhold til, hvor vi finder det hellige og tilbeder det – det havde også stor betydning for hele den vestlige verden i spørgsmålet om, hvordan vi behandler Jorden rent fysisk. Vatikanet gav ham forbud mod at undervise og udgive bøger. Men inden han døde, brød han sin lydighed som præst og sørgede for, at hans skrifter ville blive udgivet efter hans død.

I disse posthume skrifter gav Pierre Teilhard de Chardin sine læsere et profetisk kald til at huske på, at man kan se glimt af det guddommelige i dybet af Jordens halvt gennemsigtige stoflighed, for hele den fysiske verden er hellig. Han påpeger, at religion oprindeligt skulle tjene Jorden og lære af den, ikke underkue og udnytte den. Han udstikker en vej for os, så vi kan få mod til at modsætte os de magter,

der forsøger at forhindre eller formindske vores hellige samhørighed med Jorden.

Kapitel 8, *Den hellige medfølelse*, handler om, at det er tvingende nødvendigt at føre visionen om det hellige ud i praksis. *Matter matters* (det fysiske har betydning), sagde George MacLeod, som i 1900-tallet var en skotsk profet med keltisk bevidsthed. Det betød især, at man skulle behandle Jorden med medfølelse og tage sig af menneskers fysiske behov overalt. For MacLeod indebar det både at arbejde for at skabe fred mellem nationerne og i sit eget land at bidrage til en vision om, hvad det vil sige at være et folk. Hos MacLeod ser vi en levende og grundfæstet keltisk visdom, der omsætter det, som vores sjæl inderst inde ved, til medfølelse. Han er et eksempel på en spiritualitet, der legemliggør visioner i handling.

I kapitel 9, *Den hellige rejse*, hører vi om, hvordan vi kommer videre. Hvordan kommer denne genopdagelse af det hellige til udtryk, hvilke former får den? Den skotske digter Kenneth White taler om, at vi først og fremmest har behov for at genopdage Jorden og i dybet af den genopdagelse give os selv lov til at forestille os verden på ny, eller som han siger "genformulere" verden, se den og tale om den på en ny måde. Det skal forberede os på rejsen mod det, han kalder et "nyfundet land", en måde at være på, som vi endnu ikke har erfaret, inspireret af den indbyrdes forbundethed med alle ting. Vi kender endnu ikke alle forhold i dette nye land, og vi ved ikke, om vi overhovedet når sikkert frem til det, men vi *kan* vide, at vores rejse, både individuelt og sammen, fremfor alt skal være ledet af en ægte samhørighed med Jorden. Når vi vågner op og ser det hellige i alle ting, indskiber vi os på en pilgrimsrejse ud i det ukendte, en rejse ind i et nyt sjælelandskab. Og mens vi

sætter sejl, viser White os, at vi skal give slip på det gamle for at åbne os for det nye.

Da jeg udgav min forrige bog, *The Rebirthing of God*, holdt jeg en forelæsning i Dublin om bogens vigtigste pointer. Jeg talte om, hvordan den traditionelle kristendom falder fra hinanden i det meste af den vestlige verden, og jeg spurgte, hvilke nye ting det er, der prøver at bane sig vej fra hjertet af det kristne fællesskab i denne tid. Jeg spurgte også mere generelt til, hvilke længsler efter en ny fødsel der rører på sig i vores sjæl i dag, både individuelt og kollektivt – ikke kun religiøst, men også politisk, økonomisk og kulturelt.

Efter mit oplæg tog en irsk nonne ordet. I det meste af sit liv som katolsk søster havde hun arbejdet som jordemoder, så hun var glad for bogens sproglige fødselsbilleder. Den Gud, vi møder i det meste af vores vestlige kristendom, er en temmelig lille Gud, sagde hun. Vi har skabt en guddom, der primært eksisterer for at tage sig af *vores religion, vores land, vores etniske gruppe, vores sjæle*. Men den nye fornemmelse for det hellige, der kæmper for at blive født iblandt os, er mere som en kosmisk Gud, meget større end nogen af de grænser, vi har forsøgt at sætte op omkring det hellige. Så vi skal virkelig i gang med en stor udvidelse, sluttede hun.

Jeg sagde til hende: "Søster, hvorfor havde jeg ikke den samtale med dig, inden jeg skrev forordet til bogen?" Hun havde så enkelt og rammende givet udtryk for det, jeg havde prøvet at sige. På en måde er det netop det, den keltiske tradition har sagt hele tiden: at vi ikke kan behere

ske det hellige. I stedet skal vi se efter det alle steder, og vi skal stille os til tjeneste for det, sætte det fri i hinanden og i forhold til Jorden.

Jeg var så optaget af, hvor enkelt og stærkt nonnens billede var, at jeg straks fortalte min kone om jordemoder-søsterens billede af "den store udvidelse", da jeg den aften ringede hjem til Edinburgh. Da min kone hørte det, kom hun i tanker om en indsigt, der var kommet til hende halvvejs inde i veerne, da vores første barn skulle fødes: "Nu er der ingen vej tilbage!"

Vi kan ikke gå tilbage. At vide dét er lige så vigtigt som at vide, at veerne under en fødsel bliver overvældende. Vi kan ikke gå tilbage til den lille Gud. Vi ved for meget om, hvordan alt liv er indbyrdes forbundet, til at vi kan lade, som om vi kan nøjes med at sørge for kun én dels trivsel og ikke for helhedens, for kun én religion, ét folkeslag, én art. Vi kan ikke gå tilbage til den begrænsede opfattelse af hellighed, som om den handlede om at beskytte ét bestemt folk mod alle andre, én etnisk gruppe, ét køn eller én seksual orientering. Hellighed er alt levendes førstefødselsret. Det er den nåde, der følger med selve livet. Det er ikke en omstændighed ved livet, som enten er der eller ikke er der, alt afhængig af ens status, betydning eller religiøse tilhørsforhold. Det er en gave, som bliver lagt i os alle ved fødslen. Det er kernen i livet, ren og skær nåde.

Den keltiske måde at se verden på har en lang historie. Den ene lærer efter den anden i denne tradition kalder os til at vågne op og se Jorden og menneskesjælen som hellig og opfatte denne hellighed som noget, der overskrider alle grænser og ikke kan rummes i noget system eller nogen religion. Det er en måde at opfatte verden på, som vi kan lære af her og nu og bruge i forhold til de mest kritiske

problemer, som menneskeheden står over for i dag. Dette verdenssyn bliver ved med at åbne sig mere og mere. Vi kan være med til at udfolde det i dag, når vi længes efter en bedre måde at leve på, som vil opstå, når vi søger tilbage til en hengiven forbundethed med det inderste i hinanden og til opfattelsen af Jorden som hellig.